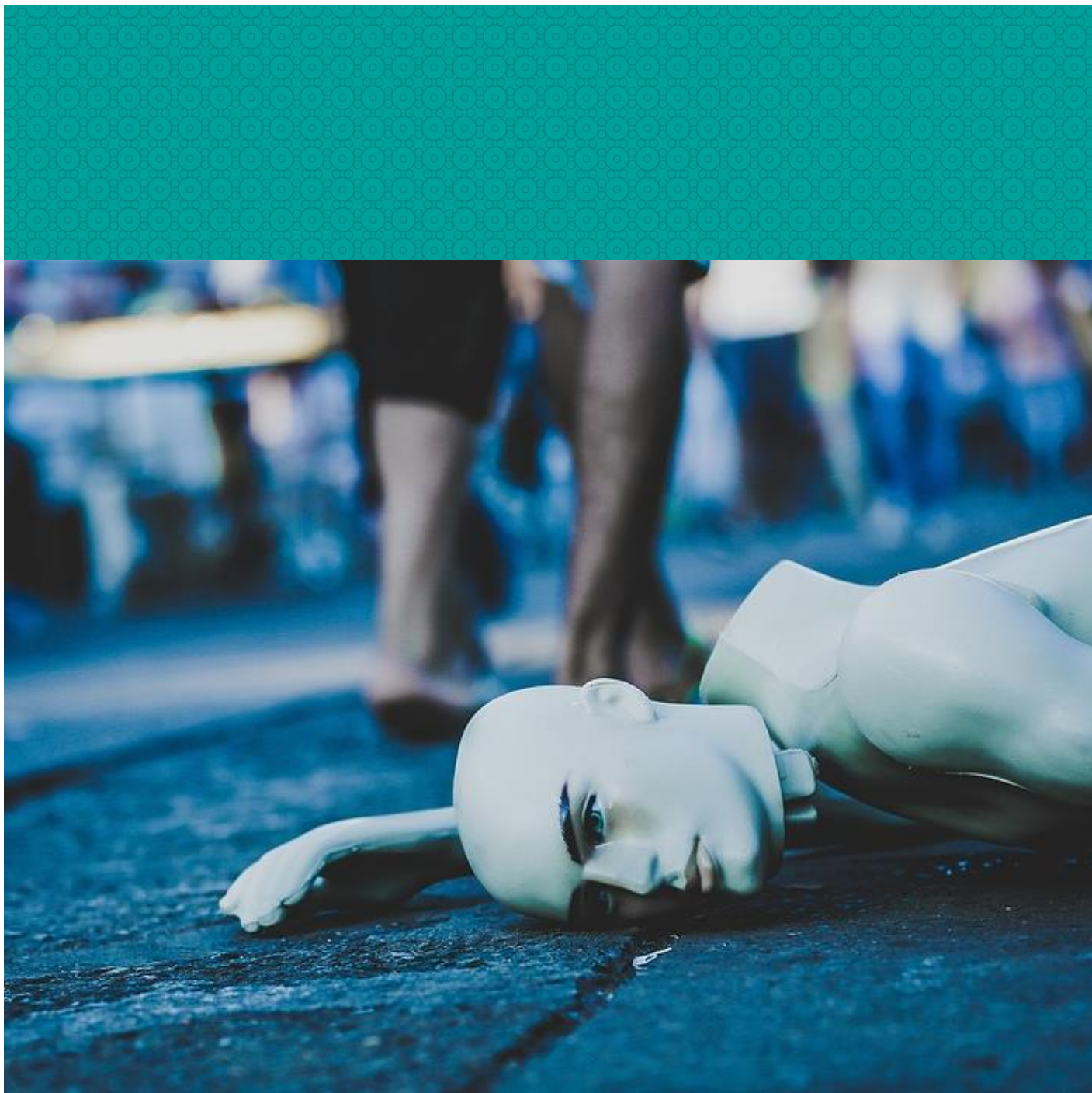

Årsrapport – Mäns våld mot kvinnor 2018

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Årsrapport – Mäns våld mot kvinnor 2018

Författare Maha Eichoue, Martina Gavranovic och Helena Spets.

Kontaktperson Maha Eichoue, Länsstyrelsen Östergötland,
Telefon, direkt: 010-2235279
E-post: maha.eichoue@lansstyrelsen.se
Webbplats: www.lansstyrelsen.se/ostergotland

ISBN 978-91-985269-3-6

Rapportnummer 2019:8

Diarienummer 801-13780

© Länsstyrelsen Östergötland år

Innehåll

Innehåll.....	3
Länsstyrelsen Östergötlands verksamhet.....	4
Strategi och handlingsplan	4
Främjande av samverkan.....	4
Utveckling av förebyggande arbete.....	5
Hedersrelaterat våld och förtryck – Östergötlands län	5
Vårdprocessprogram mot könsstymning	5
Könsstymningspass på 13 språk	6
Mognad och Livsutrymme – ett stödmaterial för hur skolan kan motverka och förebygga hedersförtryck och våld	6
Prostitution och människohandel för sexuella ändamål	7
Regionkoordinator mot prostitution och människohandel.....	7
Det ekonomiska våldet i nära relation.....	8
Kompetensstöd.....	8
Regionala lägesbilder	10
Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld	10
Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn	11
Effektivare brottsbekämpning	12
Förbättrad kunskap och metodutveckling	13
Analys och rekommendation.....	14
Ledning, styrning och resurser.....	14
Universella förebyggande insatser saknas	14
Långsiktigt stöd och våldsprevention	15
Hedersrelaterat våld och förtryck	16
Ärendets beredning.....	17

Länsstyrelsen Östergötlands verksamhet

Strategi och handlingsplan

Ett Östergötland fritt från förtryck och våld - Regional strategi och handlingsplan 2018–2020 (med sikte på 2030) har tagits fram med stöd av de samordningsstrukturer (regionala nätverk) som Länsstyrelsen byggt upp.¹ Länsstyrelsens arbete med länets regionala strategi och handlingsplan håller ihop helheten och ger riktning för arbetet för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. En workshop med olika representanter från länets aktörer som arbetar mot mäns våld mot kvinnor har genomförts. För att uppnå ytterligare förankring och främja sektorsövergripande samverkan, har en regional arbetsgrupp skapats för att ta fram en regional handlingsplan. I arbetsgruppen ingick Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Region Östergötland, Finspångs, Linköpings, Mjölby, Motala, och Ödeshögs kommun. Länsstyrelsen har förankrat information om strategin vid ett möte med länets kommunstyrelseordförande, samt länets socialchefs nätverk. Länsstyrelsens verksamhet för 2018 följer de 6 regionala delmålen med barnrättsperspektivet och samverkan lyfts fram som särskilt viktiga.

Främjande av samverkan

Länsstyrelsen samordnar tre länsnätverk inom ramen för sina regionala regeringsuppdrag och arbetet med den regionala strategin. Syftet med dessa nätverk är att främja samverkan, ge möjlighet till erfarenhetsutbyte mellan berörda aktörer samt forum för kompetensutveckling. De används även som referens- och utvecklingsgrupper vid behov. Länsnätverken består av Länsnätverket kvinnofrid, resursnätverket mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål, samt resursnätverket mot hedersrelaterat våld och förtryck.² Länsstyrelsen Östergötlands arbete har utgått från att skapa samarbetsstrukturer kring långsiktiga utvecklingsprojekt. Vi har arbetat processinriktat och initierat, samordnat och utvecklat dessa projekt genom att:

- I samverkan med berörda aktörer bygga upp långsiktiga strukturer i arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

¹ www.lansstyrelsen.se/ostergotland

² Ett Östergötland fritt från förtryck och våld. Regional strategi – 2018–2019 (med sikte på 2030). (2017)

- Öka kunskap om ett specifikt och avgränsat område inom mäns våld mot kvinnor som inte synliggjorts.
- Bidra till metodutveckling och framtagandet av processer, rutiner och informationsverktyg.

Utveckling av förebyggande arbete

Hedersrelaterat våld och förtryck – Östergötlands län

Vi har följt utvecklingen inom området på nationell nivå bland annat genom erfarenheterna från den nationella stödtelefonen. 60 ärenden från Östergötland har konsulterats med nationella stödtelefonen under 2018³. Av dessa har 14 ärenden handlat om bortförande/hållas kvar utomlands eller risk för/hot om bortförande, varav 6 personer som blivit bortförda/hållits kvar utomlands. Dessa ärenden speglar dock inte den totala omfattningen av utsatthet. Östergötland har sedan stödtelefonen startades 2014 legat högt i antal konsulterade ärenden i relation till andra län, vilket kan tyda på ökad kunskap i länet om hedersförtryck och våld. Spridning av information om stödtelefonen har gett effekt, samt att behov av stöd i ärenden hos yrkesverksamma verkar vara hög. För att stärka yrkesverksamma inom socialtjänst och Polismyndigheten, har Länsstyrelsen erbjudit utbildning i PATRIARK (risk- och skyddsbedömning inom hedersvåld) för 15 personer. Länsstyrelsen har inom området haft fortsatt fokus på det förebyggande arbetet inom området. Vi har spridit informationskampanjen Gift mot sin vilja på Willys och Ica under året. Syftet har varit att nå ut med information till utsatta barn och unga som är förtryckta och begränsade. Arbetet med vårdprocessprogrammet, patientinformation och könsstymningspass på 13 språk har varit centralt inom arbetet.

Vårdprocessprogram mot könsstymning

Länsstyrelsen har samordnat arbetet med att ta fram ett vårdprocessprogram tillsammans med Region Östergötland.⁴ Programmet är riktlinjer för hälso- och sjukvården för att motverka könsstymning. Länsstyrelsen har inom ramen för arbetet arrangerat kunskapshöjande insatser inklusive spridning av vårdprocessprogrammet. Till vårdprocessprogrammet har det tagits fram regional patientinformation på 13 språk. Patientinformation på svenska, engelska, franska, arabiska, somaliska och tigrinja finns på 1177.

³ www.hedersfortryck.se

⁴ www.lansstyrelsen.se/ostergotland

På nationell nivå har vårdprocessprogrammet och patientinformation efterfrågats av flertal länsstyrelser och regioner i landet. Några regioner har börjat titta på programmet och uttryckt intresse för att initiera likande arbete. På regional nivå har Region Östergötland spridit patientinformation i sin verksamhet. Region Östergötland har riktlinjer i arbetet, som ses som en viktig bas att stå på i arbetet mot könsstämpning. Patientinformation på olika språk fyller behovet av målgruppsanpassad information i länet. Ett implementeringsarbete kvarstår för regionen för att identifiera effekter.

Könsstämpningspass på 13 språk

Inom arbetet mot könsstämpning har Länsstyrelsen tagit fram könsstämpningspass på 13 språk med tillhörande informationsblad.⁵ Könsstämpningspassen används som ett verktyg i det förebyggande arbetet. Polismyndigheten står tillsammans med Länsstyrelsen Östergötland som avsändare. En nationell spridning av passen har skett via övriga länsstyrelser. Det har varit en stor efterfrågan av könsstämpningspassen, både på regional och nationell nivå. Flera länsstyrelser har valt att sprida information om passen. Länsstyrelsen Västra Götaland har bland annat mobiliserat en spridningskampanj. Skolor, vårdcentraler, socialtjänst, ungdomsmottagningar och regioner är exempel på verksamheter i landet som beställt passen via länsstyrelserna. Den stora efterfrågan av målgruppsanpassad information som till exempel könsstämpningspass visar på de behov som finns hos yrkesverksamma.

Mognad och Livsutrymme – ett stödmaterial för hur skolan kan motverka och förebygga hedersförtryck och våld

Mognad och Livsutrymme har tagits fram och utvecklats regionalt av Länsstyrelsen Östergötland i syfte att användas på grundskolan som når alla barn. Målgruppen är blivande tonåringar mellan 11 och 13 år.⁶ Stödmaterialiet är resultatet av en utvecklingssatsning som pågick 2012–2015, där arbetssättet utvecklats och testats på tre grundskolor i Linköpings kommun. Under läsåret 2018/2019 pågår implementering av materialet på språkintröskning (målgrupp nyanlända, 16–20 år) på en skola i Linköpings kommun. En utbildningsdag för länet om Mognad och Livsutrymme har anordnats inom ramen för arbetet.

Vi har under åren identifierat effekter på ett flertal områden. Arbetet har lett till ökad samverkan mellan pedagoger och elevhälsa. Ökade besök av elever hos skolsköterskan har varit en tydlig effekt. Sammanställningen

⁵ www.lansstyrelsen.se/ostergotland

⁶ www.mognadochlivsutrymme.se

av elevernas frågor och funderingar påvisar de stora informationsbehov som elever bär på. När det gäller användningen av materialet för målgruppen nyanlända 16–20 år, har vi kunnat se att materialet behöver utvecklas och anpassas till målgruppen. Andra effekter har varit att flera skolor hört av sig till Länsstyrelsen och önskat starta eget arbete med Mognad och Livsutrymme, samt har några skolor själva initierat ett eget arbete. Materialet sprids nationellt via länsstyrelserna, och där ser vi att materialet efterfrågas och beställs.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Under 2018 har samverkan med Polismyndigheten i Östergötland fördjupats genom en särskild satsning i arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Länsstyrelsen har i samverkan med Jämställdhetsmyndigheten drivit arbetet med att tillsätta en regionkoordinator. Ett tätt samarbete har även skett inom Polisregion Öst med länsstyrelserna i Södermanlands- och Jönköpings län. Vidare har Länsstyrelsen initierat och samordnat framtagandet av en informationskampanj mot sexköp, som sprids på sociala medier.⁷ Även den nationella informationskampanjen Resekurage har spridits på flygplatserna i Linköping och Norrköping. Länsstyrelsen har anordnat en kunskapshöjande regional samverkanskonferens med ett internationellt samarbete där föreläsare från en kvinnorrättsorganisation i Tyskland bjudits in. Länsstyrelsens arbete har lett till att samverkansformer skapats mellan Länsstyrelsen, Polismyndigheten, regionkoordinatören och ideella krafter (Novahuset – föreningen mot sexuella övergrepp).

Regionkoordinator mot prostitution och människohandel

Regionkoordinatören har rapporterat 10 ärenden, som han kommit i kontakt med under hösten 2018, varav fyra är kvinnor som misstänks vara utsatta för sexuell exploatering. Regionkoordinatören har bland annat genomfört rådgivande samtal med män som återkommande har köpt sex och som önskar någon form av förändring. Även uppsökande verksamhet gentemot personer i tiggeri och prostitution har genomförts. Länsstyrelsens utvecklingsledare och regionkoordinatören har föreläst och deltagit i olika lokala träffar med olika aktörer. Polisens insatsvecka 2018, som genomfördes i länet mot prostitution, resulterade i att polisen rapporterade 18 personer för köp av sexuell tjänst. En effekt av regionkoordinatörens arbete visar på att funktionen regionkoordinator är viktig för en god samverkan i ärenden med berörda aktörer, så som Polismyndigheten och socialtjänst. Vi kan vidare se att den på lång sikt

⁷ www.lansstyrelsen.se/ostergotland

kan bidra till att fler fall upptäcks. Detta kan i sin tur leda till att behovet av att bygga upp insatser riktade till sexköpare och utsatta synliggörs.

Det ekonomiska våldet i nära relation

Länsstyrelsen Östergötland har samordnat utvecklingsprojektet: Det ekonomiska våldet i nära relation. Projektet genomfördes under 1,5 år, i samverkan med kvinnojouren Ellinor i Linköpings kommun. Inom ramen för projektet har länets skuldrådgivare och enheten för ekonomiskt bistånd involverats, och utsatthet för ekonomiskt våld hos stödsökande kvinnor på kvinnojouren Ellinor har scannats. Projektet avslutades med en nationell heldagskonferens, där resultaten redovisades. Totalt deltog 150 personer på konferensen från hela landet. Det har varit en stor efterfråga att delta i konferensen av myndigheter och yrkesverksamma utanför Östergötland, vilket påvisar att det finns stora kunskapsbehov inom detta område. Vi har sett att arbetet inom projektet har bekräftat projektdeltagarnas förkunskaper inom området samt bidragit till nya kunskaper. Det handlar bland annat om ökad insikt om vilka möjligheter myndigheter har för att stödja utsatta samt om de hinder som försämrar situationen för dem utsatta.

Kompetensstöd

Länsstyrelsen har erbjudit kunskap om våld i nära relationer, kvalitetsutvecklat arbetssätten samt utbildat utbildare i syfte att skapa förutsättningar för kommuner att kunna erbjuda grundläggande utbildning inom området.

På områden där kunskapsbehoven är stora men där kunskapsmaterial saknats, har Länsstyrelsen i samverkan tagit fram material. Till exempel områdena ekonomiskt våld, skolmaterialet Mognad och Livsutrymme och vårdprocessprogram med riktlinjer. Länsstyrelsen har vidare samordnat arbetet med att ta fram ett vårdprocessprogram med riktlinjer för hälso- och sjukvården för att motverka könsstymning tillsammans med Region Östergötland. Kunskaper från detta har spridits genom utbildningsinsatser. Som ett led i detta arbete har Länsstyrelsen tagit fram könsstymningspass på 13 språk med tillhörande informationsblad, samt regional patientinformation.

Under 2018 har Länsstyrelsen utbildat yrkesverksamma inom socialtjänst, skola, rättsväsende samt hälso- och sjukvård om Länsrutinen, rutiner kring handläggning av ärenden som rör misstanke om vålds- och sexualbrott mot barn, i länet. På grund av hög efterfrågan erbjöd Länsstyrelsen fler utbildningstillfällen än planerat. Under hösten 2018 anordnades en konferens "Våld i vår närhet", där flera av

Länsstyrelsens sakkupdrag inkluderades, bland annat våld i nära relation, ANDT, brottsförebyggande och föräldraskapsstöd.

Länsstyrelsen har utbildat yrkesverksamma så att de i sin tur kan utbilda medarbetare i sina organisationer. För att kvalitetssäkra arbetssättet i kommuner och region, har länsstyrelsen erbjudit flera utbildningsinsatser i bedömningsinstrumentet FREDA. Socialtjänst och polis har utbildats i PATRIARK, ett risk- och skyddsbedömningsverktyg inom hedersvåld.

För att kvalitetssäkra information om våld och föräldraskapsstöd på flera olika språk har Infogeneratoren spridits genom regionala nätverksträffar, kommunbesök samt utbildningsinsatser.⁸

För att höja kunskapen kring prostitution och människohandel för sexuella ändamål har Länsstyrelsen anordnat en samverkanskonferens för berörda aktörer i länet. Utöver detta har den regionala resursgruppen mot prostitution och människohandel fått kunskapshöjande föreläsningar. Vidare har Länsstyrelsen initierat och samordnat framtagandet av en informationskampanj mot sexköp.

⁸ <http://www.infogeneratoren.se/>

Regionala lägesbilder

För att kunna sammanställa en lägesrapport har Länsstyrelsen utgått från flera olika underlag. Bland annat regional statistik från Socialstyrelsens indikatorer samt en undersökning av kommuner, region och ideella organisationers webbsidor.⁹ Vi har undersökt om och hur de erbjuder stöd, skydd och behandling till olika målgrupper som utsätts för någon av kategorierna; Våld i nära relation, hedersvåld, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld. Tillsammans med en representant från Sveriges Kommuner och Landsting har vi besökt länets 13 kommuner och genomfört fokusgruppsintervjuer. Vi har även träffat representanter från Region Östergötland och ideella organisationer som möter målgrupperna våldsutsatta kvinnor, barn och unga, kvinnor med missbruksproblem, HBTQ-personer, äldre kvinnor samt våldsutsatta män.

Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld

Länets regionala strategi och handlingsplan betonar vikten av förebyggande arbete som syftar till att förhindra att våld uppstår eller upprepas. Förebyggande insatser kan rikta sig till den breda allmänheten eller olika målgrupper. Fokus i det förebyggande arbetet ligger på våldsutövare, maskulinitetsnormer samt universellt våldsförebyggande åtgärder. Vid kommunbesöken ställde vi frågor om insatser som; jämställdhetsarbete med syfte att förändra könsnormer och maktförhållanden, kampanjer eller program som lyfter kopplingen kön, makt och våld, riktade insatser till pojkar och män som lyfter maskulinitet och våld, samt insatser till olika grupper av anställda och brukare som problematiserar kön och våld i relationer, hedersrelaterad problematik, pornografi samt sexuella trakasserier.

Länsstyrelsen har genomfört flera kampanjer i det förebyggande arbetet riktad till allmänheten och yrkesverksamma i länet som sprids och vidareutvecklas av kommuner och region. Ett exempel är könsstämpningspassen som används som ett verktyg i det förebyggande arbetet. En vårdcentral uppger att de stämplar passen för att ge dem en mer officiell karaktär och tyngd, ju fler stämplar desto bättre.

Våldspreventivt arbete gentemot barn och unga bedrivs i syfte att förändra maskulinitetsnormer och främja flickors möjlighet att forma

⁹ Se bilaga 1 och 2

samhället och sina egna liv. I länet har skolorna satsat på olika åtgärder i samarbete med olika aktörer. Nova Huset har genomfört en satsning för elever i årskurs 6 kring kärlek, sexualitet, gränsdragning och övergrepp på internet. Locker Room Talk arbetar med jämställdhet och att förändra maskulinitetsnormer på grund- och högstadieskolor i länet, med målgrupp pojkar i årskurs 4, 5 och 8. De utbildar även föräldrar på föräldramöten. I Linköpings kommun har Shanazi hjältar och hjältinnor besökt skolor där de mött utsatta ungdomar och agerat faddrar. Även på asylboenden har kvinnliga faddrar stöttat utsatta flickor. Länsstyrelsens material ”Mognad och Livsutrymme” används på skolor där ett resultat är att fler elever besöker elevhälsan efter satsningen för att prata om sin situation. En önskan från eleverna är att deras föräldrar ska få ta del av kunskapen. Linköpings universitet har i samarbete med Friends skickat ut elevenkäter och utifrån 100 000 svar analyserat hur barn upplever och beskriver kränkningar kopplade till sexism, rasism, homofobi, livsstil, klass eller intressen. Syftet är att synliggöra barns perspektiv på maktstrukturers uttryck i skolan, och en kommun uppger att de inspirerats av dessa enkäter och själva fortsatt arbetet.

När det gäller riktade våldsförbyggande insatser till våldsutövande män finns en mansmottagning i länet. De har i uppdrag att förändra våldsutövande mäns beteende men når dock inte hela målgruppen. Kommuner menar att alla inte vill ta del av tjänsten, *”de män som behöver det mest, vill inte”*. Små kommuner som upphandlat tjänsten påtalar att avståndet till mansmottagningen i Linköping är en anledning till att män inte söker sig dit.

Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn

De kommuner i länet som satsat på kompetensutveckling, rutiner och metoder uppger att det har ökat antalet upptäckter av våld. En socialsekreterare lyfter *”För att kunna upptäcka sådant här tidigare är det viktigt att avsätta tid till att lyssna om någon vågar berätta. Man måste ha en handlingsplan för vad man ska göra om svaret på frågan blir ja.”* Att en ökad kunskap sprids till fler medarbetare inom socialtjänsten och i vissa fall även till andra verksamheter inom kommunen uppges vara en bidragande faktor till en förbättrad upptäckt. Det finns dock en stor förbättringspotential. I de kommuner där kunskapen är mer begränsad, uttrycks en viss osäkerhet och rädsla kring hur man hanterar våldsärenden. Kommunerna uppger att bristande kunskap och rutiner försvårar arbetet med att upptäcka och erbjuda rätt insatser, både gentemot våldsutsatta och våldsutövare. Mer än hälften av kommunerna saknar skriftliga rutiner inom samtliga

verksamhetsområden inom socialförvaltningen.¹⁰ Elva av tretton kommuner i länet saknar även aktuell skriftlig rutin för hur handläggare ska säkra skolgången för barn i skyddat boendet.¹¹ Det finns även andra orsaker än bristande kompetens och rutiner som leder till sämre upptäckt, stöd och skydd. I samtal med kommunerna framkommer att gott samarbete, geografisk närhet och goda personliga kontakter mellan instanser, är avgörande för en snabb och säker process. Bristande samordning, konflikter, en kultur som präglas av fördomar och kränkande, rasistiska, sexistiska och homofoba värderingar försvårar processen.

Kommunerna är stora arbetsgivare och arbetsplatsen kan spela en avgörande roll för att en våldsutsatt person skall kunna ta sig ur en våldsam relation. Generellt saknas handlingsplaner och rutiner för att upptäcka och hantera våldsutsatthet bland medarbetare anställda i länet. När dilemmat lyfts var kommunerna positiva till att påbörja arbetet kring rutiner inom detta område.

Enligt öppna jämförelser kan skyddat boende erbjudas i 12 av 13 kommuner i länet, men kommunerna upplever dock den rådande bostadssituationen som bekymmersam. Bostäder saknas för målgruppen vilket resulterar i att det brister ur ett skydds- och säkerhetsperspektiv. En positiv utveckling är att flera kommuner i länet har anslutit till nätverket Kompotten. Kompotten är en överenskommelse om samverkan kring stöd vid byte av bostadsort gällande personer som utsatts för våld av närstående som leds och samordnas av Länsstyrelsen Östergötland.

Effektivare brottsbekämpning

Länsrutinen – rutiner kring handläggning av barnmisshandel och sexuella övergrepp på barn i Östergötlands län har kommit till för att vara ett stöd i handläggningen av misstanke om vålds- och sexualbrott mot barn. I denna rutin framhävs och betonas anmälningsplikten. I samtal med kommunerna framkommer att anställda arbetar utifrån rutinen för att säkra att barn som är i behov av hjälp får det stöd de behöver. Några liknande riktlinjer finns inte när det kommer till våldsutsatta vuxna. Andelen handlagda brott av köp av sexuell handling av barn som lett till personupplösning har gått från 17% 2016 till 63 % 2017.¹²

Arbetet med den regionala strategins handlingsplan har gjorts tillsammans med polis, region och skola. Utifrån rutinen har det också utformats ett helt nytt arbetssätt för att inget ärende ska falla mellan

¹⁰ Se bilaga 1

¹¹ Se bilaga 1

¹² Se bilaga 1

stolarna. Majoriteten av kommunerna uppger att de har en god samverkan med polisen i länet. Polis och vårdcentral samarbetar vid dokumentation av våldets omfattning och konsekvenser. En god dokumentation från vårdcentralen ger Polisen bättre förutsättningar att föra ärendet vidare i rättsprocessen. Socialtjänsten lyfter fram att även polispatruller har blivit duktigare på att beskriva sina observationer på plats.

Förbättrad kunskap och metodutveckling

Kunskap om våld och våldets konsekvenser krävs för att medarbetare, chefer och politiker ska kunna organisera och genomföra ett kvalitativt arbete mot mäns våld mot kvinnor. Länsstyrelsen har under året genomfört flera utbildningsinsatser. Vi har lyckats nå ut med kompetensstödet till en bred målgrupp i länet. De som deltar är framförallt socialsekreterare, biståndshandläggare samt den ideella sektorn. Underrepresenterade vid utbildningarna är politiker och chefer. Även om vi når socialsekreterare och biståndshandläggare innebär det inte per automatik att kunskapen implementeras och sprids till samtliga medarbetare inom socialtjänsten. Ej heller sprids det till andra förvaltningar inom kommunen, till exempel skolan. Att kunskapen ska nå fler chefer, politiker och andra förvaltningar är ett utvecklingsområde.

Under kommunbesöken framkommer en rad hinder för att kunskapen ska nå och aktivt användas av kommunernas medarbetare. Flera kommuner uttrycker att bristande kunskap om ämnet riskerar att leda till att mörkertalet bibehålls. Majoriteten av kommunerna uttrycker att frågan inte har ledningsstöd och att den därför inte får genomslag eller blir kommunövergripande. I de kommuner där frågan är prioriterad och en handlingsplan finns påtalar yrkesverksamma att resursbrist hindrar genomförandet av utbildningssatsningen.

Grundläggande kunskap om våld och våldets konsekvenser samt rutiner för att hantera situationen behövs i kommunernas alla verksamheter. I en kommun uttrycker skolan att det *”finns rädsla för att ta i det här våldet vilket gör att det blir lättare att säga att man inte hinner.”* Skolan säger även att *”man skiljer väldigt mycket på våld om barn har invandrarbakgrund eller är etniskt svenska”*. Det finns en rädsla för att *”råka”* diskriminera någon och skada sin relation till barnets föräldrar. Flera kommuner uttrycker att *”ambitionen är att så många medarbetare som möjligt i hela kommunen ska få gå utbildning men det finns inte alltid resurser.”* Flera kommuner uttrycker att en central samordnare på kommunövergripande nivå med ett tydligt uppdrag också är en nyckelfaktor för att arbetet med mäns våld mot kvinnor ska få genomslag.

Analys och rekommendation

Ledning, styrning och resurser

Mäns våld mot kvinnor är en fråga för hela kommunen, men blir ofta en fråga för socialtjänsten, och en övergripande organisering och genomförandestrategi saknas.

För att minska mörkertalen och öka kvaliteten på arbetet bedömer Länsstyrelsen att det behövs ett politiskt engagemang som resulterar i en kommunövergripande strategi och handlingsplan samt medföljande ekonomiska resurser.

Det saknas ofta en central samordning och ett systematiskt utvecklings- och kvalitetsarbete inom kommunens samtliga förvaltningar.

Vi kan se att mäns våld mot kvinnor har blivit en ”socialtjänstfråga”. Där är kunskapen ofta begränsad till individ och familjeomsorgen, och insatser koncentreras främst till det akuta skeendet. Hela omhändertagandet måste kvalitetssäkras genom hela processen.

Det saknas generellt uppdrag att systematiskt sprida kunskap, både inom socialförvaltningen samt andra förvaltningar. Chefer och andra beslutsfattare behöver ha kunskap inom dessa frågor för att kunskapen både ska kunna spridas och användas i praktiken. För att kunna genomföra en bred kompetensutveckling inom hela socialtjänsten och samtliga förvaltningar är resurser en förutsättning.

Implementering är ett utvecklingsområde inom kommuner, myndigheter och organisationer. Viktiga riktlinjer och rutiner når inte de som möter målgruppen. Det är viktigt att strategier, handlingsplaner, riktlinjer och rutiner som tas fram förvaltas och implementeras i verksamheterna. Det är av vikt att implementering kombineras med kontinuerlig kunskapshöjning.

Universella förebyggande insatser saknas

Normer, attityder och värderingar hos chefer, medarbetare och förtroendevalda påverkar arbetet. En organisatorisk kultur som präglas av fördomar och kränkande, sexistiska, rasistiska och homofoba värderingar och beteenden försämrar processen. Att arbeta med jämställdhetsintegrering ur ett intersektionellt perspektiv inom alla

förvaltningar och på alla nivåer är en förutsättning för att ändra kulturen i organisationen.

Ett systematiskt arbete med jämställdhetsintegrering och genuspedagogik i förskola och skola är förutsättningar för att ändra normer kring kön. Sexualitet och relationer påverkas i hög grad av normer för kön. Att integrera en normkritisk sex- och samlevnadsundervisning i alla skolämnen kan bidra till att skapa jämställda relationer och motverka sexuellt våld och övergrepp. Exempel finns från andra län där normkritisk sexualundervisning integrerats i skolämnen¹³. När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är det av stor vikt att de villkor som barn och unga har inom en hederskontext inkluderas i arbetet.

Långsiktigt stöd och våldsprevention

Bostadssituationen är central för en framgångsrik uppbrotsprocess. Socialtjänsten kan oftast initialt erbjuda ett skyddat boende, men detta bör endast vara en temporär lösning. Socialtjänsten måste samtidigt ha en kapacitet att säkerhetsställa det långsiktiga stödet. Samverkan mellan kommunerna i Östergötland kring bostadssituationen är nödvändig. Många ärenden inom socialtjänsten kvalificerar sig sällan till det nationella bostadssamarbetet Kompotten. Detta är ett utvecklingsområde i vårt län, där flera kommuner lyft behov av samverkan.

För att uppbrotsprocessen långsiktigt ska resultera i ett liv fritt från våld för alla inblandade krävs en rad insatser. Insatser på lång sikt efter att våld har skett, till exempel bearbetning av trauma och rehabilitering av vittnen och offer, eller behandling av förövare är nödvändiga. Det krävs att det finns behandlande insatser för alla inblandade, samt att nya trauman undviks. De våldsutsatta, exempelvis en mamma och barn, kommer efter det akuta skedet i kontakt med flera kommunala verksamheter, vården och rättsväsendet. Ett exempel som lyfts upp på senare tid är barns rätt att skyddas i vårdnadstvister från att exponeras för ytterligare våld i form av att våldsutövare tilldelas umgänge eller vårdnad. Under samtal med kommuner och ideella lyfts temat våld och vårdnad upp, och brist på kunskap inom alla delar av socialtjänsten påtalas.

Det är viktigt att kunskap om våld och våldets konsekvenser finns inom alla yrkesgrupper inklusive chefer och förtroendevalda. En gemensam kunskapsbas ger ökade förutsättningar för samsyn och en korrekt hantering i dessa komplexa processer. Ett exempel är barns rätt att skyddas i vårdnadstvister från att exponeras för ytterligare våld.

¹³ Se Frejaskolan i Gnesta och Kalmar kommun

Ekonomiskt våld i nära relation är ett kunskapsområde som behöver synliggöras hos flera samhällsaktörer inklusive näringslivet. Polis och socialtjänst behöver bli bättre på att identifiera och upptäcka det ekonomiska våldet, och se det som en del av misshandeln.

Polisen och ideella organisationer är de aktörer som uppger att de i sitt arbete möter prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Ansvaret för området och ansvarsfrågan för sexköpare och utsatta verkar vara oklar i kommunerna. I Östergötland saknas organiserat stöd med syfte att möta köpare av sexuella tjänster som önskar hjälp för att ändra sitt beteende. Hälso- och sjukvården är en viktig aktör när det gäller vårdbehov hos barn och unga som säljer sex som en form av självskadebeteende samt målgruppen utsatta för sexuellt våld.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Det främjande och förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck är generellt ett stort utvecklingsområde. Ett systematiskt arbete med jämställdhetsintegrering inom förskola, skola och fritid där hedersrelaterat våld och förtryck synliggörs systematisk och medvetet är avgörande för en samhällsförändring.

Kunskaper på bas- och fördjupningsnivå behöver kontinuerligt tillföras yrkesverksamma. Samtidigt är det viktigt att kommuner och myndigheter långsiktigt själva ansvarar för kompetensutveckling.

Barn- och unga som förts utomlands eller riskerar att föras utomlands på grund av hedersrelaterat våld och förtryck måste prioriteras lokalt, regionalt och nationellt. Kommunerna behöver bli bättre på att upptäcka risker för bortförande i mycket tidigt skede och ges verktyg och förutsättningar att agera, för att förhindra att barn förs utomlands.

Länsstyrelsen Östergötland rekommenderar regeringen att ge myndigheten i uppdrag, att på regional nivå initiera och bygga upp ett internationellt nätverk som pilotprojekt. Myndigheten har upparbetade kontakter utomlands som kan utvecklas vidare. Pilotprojektets utgångspunkt bör syfta till att utveckla samarbetsmetoder med aktörer i Sverige och utomlands, som kan kliva in och stödja varandra i arbetet med att bland annat få hem de utsatta.

Vi har i Östergötland prioriterat det förebyggande arbetet inom skolan genom skolmaterialet Mognad och livsutrymme.

Länsstyrelsen Östergötland rekommenderar regeringen att ge myndigheten ett särskilt uppdrag att på regional nivå samordna utveckling och implementering av Mognad och livsutrymme i större skala i länet och koppla in följeforskning. Detta för att dels utvärdera metoden och dels för att identifiera utvecklingsområden som kan vara viktiga att komplettera med.

Ärendets beredning

I den slutliga handläggningen av detta ärende har förutom undertecknad deltagit: Linda Pergelius Thorbjörnson, chef för enheten för social hållbarhet, Martina Gavranovic, utvecklingsledare, Maha Eichoue utvecklingsledare och Helena Spets, jämställdhetsutvecklare.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kristina Zetterström
Länsråd

Länsstyrelsen Östergötland
Östgötagatan 3 581 86 Linköping
Växel: 010-223 50 00
E-post: ostergotland@lansstyrelsen.se

lansstyrelsen.se/ostergotland

Länsstyrelsen är en statlig myndighet som finns nära människorna i varje län. Vi är en viktig länk mellan människor och kommuner å ena sidan och regering, riksdag och centrala myndigheter på den andra. Landshövdingen är chef för Länsstyrelsen och har i uppdrag att följa utvecklingen och informera regeringen om länets behov.

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND